کسی که برای ایجاد صلح و آشتی در میان مردم، سخن مصلحت آمیزی را به آنها می رساند یا سخن خوبی بر زبان می راند، دروغ گو شمرده نمی شود.

از ام کلثوم بنت عقبة بن ابی مُعَیط رضی الله عنها روایت است که می گوید: از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که می فرماید: «لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَنْمِي خَيْرًا، أَوْ يَقُولُ خَيْرًا»: «کسی که برای ایجاد صلح و آشتی در میان مردم، سخن مصلحت آمیزی را به آنها می رساند یا سخن خوبی بر زبان می راند، دروغ گو شمرده نمی شود». و در روایت مسلم افزون بر این آمده است که ام کلثوم می گوید: از رسول الله صلی الله علیه وسلم نشنیدم که در آنچه مردم می گویند، (یعنی در توریه کردن) جز در سه مورد رخصت داده باشد: در جنگ، هنگام برقراری صلح و آشتی در میان مردم، در صحبت مرد با زنش یا صحبت زن با شوهرش.

[صحیح است] [متفق علیه]

اصل این است که دروغ گفتن حرام است؛ چنانکه رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: «إِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الفجُورِ، وَإِنَّ الفجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّار، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّابًا»: «از دروغگویی پرهیز کنید که دروغ (انسان را) به فسق و فجور می کشاند و فسق و فجور (انسان را) به جهنم می کشاند؛ و شخص پیوسته دروغ می گوید و تلاش می کند دروغ بگوید تا اینکه نزد خداوند دروغگو نوشته می شود». به روایت مسلم. اما دروغ گفتن در سه مورد از این قاعده مستثنی می باشد: دروغ گفتن برای برقراری صلح و سازش. دروغ گفتن در جنگ. سخن گفتن مرد با همسرش یا زن با شوهرش. در این سه مورد سنت نبوی به دروغ گفتن اجازه داده است؛ و این در صورتی است که مصلحتی به دنبال داشته باشد و مفاسدی به همراه نداشته باشد. 1- دروغ گفتن برای برقراری صلح و سازش در بین دو نفر یا دو قبیله که با هم اختلاف دارند به این صورت که سخنان خوبی از دو طرف به یکدیگر انتقال داده شود و برای یکی از دو طرف گفته شود که دوستش از او تعریف نموده و مدح او را گفته است و از او با صفت های زیبایی یاد کرده است حال آنکه انتقال دهنده ی این پیام، این موارد را نشنیده است بلکه قصد وی نزدیک کردن دو طرف به هم و از بین بردن نفرت و دوری است که بین آنها ایجاد شده است. پا در میانی به این صورت جهت صلح و سازش جایز است مادامی که قصد اصلاح و از بین بردن دشمنی و نفرت از بین دو طرف وجود داشته باشد. 2- دروغ گفتن در جنگ؛ به این صورت که کسی قدرت و شهامتی از خود نشان دهد و سخنانی بگوید که بر آگاهی و بصیرت دوستانش بیفزاید و دشمنانش را فریب دهد؛ یا در بین لشکر مسلمانان وعده ی افزایش نیرو بدهد. یا به حریف خود بگوید: پشت سرت را ببین که فلانی آمده تا تو را از پای درآورد. این موارد نیز جایز است. 3- دروغ گفتن مرد به همسر و زن به شوهر؛ مثل اینکه مرد به همسرش بگوید: تو را بیش از همه دوست دارم. و سخنان مشابهی که باعث الفت و محبت بین آنها می شود؛ و یا زن چنین سخنانی به شوهرش بگوید. این موارد نیز جایز است چون با مصالحی همراه است. دروغ گفتن بین زن و شوهر مقید به این است که باعث الفت و محبت بین آنها و تداوم زندگی باشد نه اینکه در هر امری جایز باشد. نووی رحمه الله می گوید: «مراد از دروغ گفتن مرد به همسرش و زن به شوهرش، در مواردی است که مربوط به اظهار محبت باشد یا وعده ای باشد که الزام آور نیست و یا در موارد مشابه باشد؛ اما دروغی که جهت فریب دادن طرف مقابل برای فرار از تکلیف یا گرفتن چیزی باشد که حق او نیست، به اجماع مسلمانان حرام است». و حافظ بن حجر رحمه الله می گوید: «اهل علم اتفاق دارند که مراد از دروغ گفتن زن و شوهر به یکدیگر، در مواردی است که حق یکی از آنها ضایع نشود یا با به دست آمدن چیزی برای یکی از آنها همراه نباشد که حق او نیست».